
CVIČENÍ k SJ – soubor věcných autorit NK ČR (SVA NK ČR)

23. 11. 2007

Silvie Kořínková Presová

presova@phil.muni.cz

Kabinet informačních studií a knihovnictví, FF MU

Báze národních autorit NK ČR

jmenné autority

věcné autority

standard pro věcný popis

Databáze věcných autorit

- ☞ je řízený a měnitelný abecedně uspořádaný soubor věcných selekčních údajů (indexačních termínů, lexikálních jednotek SJ), mezi nimiž je možné definovat **základní sémantické vztahy**
ekvivalence, hierarchie, asociace
- ☞ je určen ke zpracování/indexaci a vyhledávání informačních zdrojů

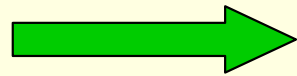
- ☞ **soubor tematických autorit** - je dominantní; základním prvkem jsou tematické lexikální jednotky, mezi nimiž jsou vyjádřeny základní sémantické vztahy
 - ☞ *verbální komunikace*
- ☞ **soubor formálních autorit** - termíny, označující formu, žánr či fyzické vlastnosti dokumentů
 - ☞ *studie, monografie, učebnice, DVD, české romány*
- ☞ **soubor geografických autorit** – autoritní záznamy geografických názvů, např. správní celky, oblasti (nesprávní celky), přírodní geografické oblasti (kontinenty, moře, pohoří, hory apod.), umělé útvary (ulice, mosty, turistické trasy, chráněná území, přírodní památky apod.)
 - ☞ *Česko, Severní Amerika, Brno (Česko)*
- ☞ **soubor skupin Konspektu** – druhá úroveň konspektového schématu, SJ používaný pro hrubou kategorizaci IZ
 - ☞ *316.77 Informační věda*

se skládá z dílčích souborů

- soubor tematických autorit - blíží se 30 tis.
tematických termínů/věcné téma
- soubor geografických autorit – blíží se 15 tis.
geografický termín
- soubor formálních autorit – 1 412 formálních
deskriptorů
- soubor skupin Konspektu – 514 skupin
Konspektu

- ☞ Při obsahové charakteristice dokumentu se klade největší důraz **na zpřístupnění tematických informací** v dokumentech obsažených, její součástí **v širším kontextu jsou však i údaje formální, geografické a chronologické.**
- ☞ Proto se soubor věcných autorit skládá z několika dílčích souborů

Autoritní prvek

autoritní záznam

příklad autoritního záznamu pro věcné
téma verbální komunikace

 všímát si poznámek

Dva způsoby indexace

prekoordinovaný

- ☞ NK ČR – uplatňuje minimální aplikační syntax
- zachovává minimální řetězce předmětových hesel

postkoordinovaný

- ☞ jednotlivé selekční údaje se zapisují zvlášť do příslušných polí

Pražské jaro v médiích : výběr z dobové publicistiky/Jiří Hoppe

- Pražské jaro, 1968
- Srpen, 1968
- politická publicistika -- Československo
- Československo -- společnost a politika -- 1967-1970

PRINCIP PREKOORDINACE

Pražské jaro v médiích : výběr z dobové publicistiky/Jiří Hoppe

- Pražské jaro, 1968
- Srpen, 1968
- politická publicistika
- společnost a politika
- Československo
- 1967-1970

PRINCIP POSTKOORDINACE

Dva možné způsoby indexace

vyplývají z toho, že se NK rozhodla pro
autorizaci jednotlivých prvků předmětových
hesel

ne celých řetězců přemětových hesel

PROTO

vznikly dílčí báze tematických, geografických a
formálních autorit

Soubor věcných autorit

- ☞ není ani tezaurus v klasickém pojetí
- ☞ není ani heslář předmětových hesel v klasickém pojetí
- ☞ V mnohém se však shoduje s normou ČSN 01 0193 Pokyny pro vypracování a rozvíjení jednojazyčných tezaurů

Tvar lexikálních jednotek tematických autorit

Pojmy vyjádřené lexikálními jednotkami patří k obecným kategoriím

1. konkrétní entity

- ☞ předměty, věci, jejich fyzické části (*posvátné rostliny*)
- ☞ materiály (*platina*)

2. abstraktní entity

- ☞ činnosti a události (*katalogizace*)
- ☞ vlastnosti věcí, materiálů nebo činnosti (*krása*)
- ☞ obory nebo vědní disciplíny (*informační věda*)

3. individuální entity (jednotkové třídy vyjádřené vlastními jmény)

Tvar lexikálních jednotek

- ☞ substantiva - *knihovnice*
- ☞ substantivní spojení
adjektivní spojení - *knihovní fondy*
s předložkovou vazbou - *formáty pro authority*
- ☞ komplexní termín - dvě souřadně spojená substantiva (není ve shodě s normou)
 - Záhlaví *kultura a politika*
 - Odkaz. forma *politika a kultura [o]*
 - Asoc. termín *kulturní politika*
umění a stát
kultura
politika

patrná tendence k prekoordinaci při řešení problematiky
sousloví

☞ **adjektiva** – v SVA zejména u odborných botanických termínů

Záhlaví *měkkozobí*

Odkaz. forma *Columbiformes* [o]

Záhlaví *měkkoploutví*

Odkaz. forma *Gadiformes* [o]

☞ **příslovce** (velmi, velice...) – zařazují se, pokud jsou součástí odb. termínu *velmi čisté chemické látky*

-
- ☞ **slovesa** – nezařazují se ve tvaru infinitivu či přechodníku, substantivní forma - *vaření v přírodě, běh ve vodě*
 - ☞ **zkratky a akronymy** – preferuje se rozepsaná podoba - *mezinárodní desetinné třídění X MDT [o]*
 - ☞ časté výjimky u široce používaných zkratek - HTML

Volba mezi singulárem a plurálem

☞ **počítatelná v plurálu** - *města*

☞ výjimka - názvy částí těl, které se v organismu vyskytují jen jednou - *hlava*

☞ **nepočítatelná v singuláru**- *sníh, vzduch*

☞ výjimka – pojmenování třídy (pokládají-li uživatelé daného systému příslušnou látku nebo materiál za třídu, která má dva nebo více členů) – *voda X vody*

Abstraktní pojmy

V singuláru:

- ☞ abstraktní entity a jevy: *jazyk, holocaust, 1939-1945*
- ☞ vlastnosti: *ošklivost*
- ☞ systémy: *křesťanství, společnost, šovinismus*
- ☞ aktivity: *šnorchlování*
- ☞ obory: *španělská filozofie, lingvistika*

ALE

V plurálu: abstraktní pojem jako třída s více nežli jedním členem: *chemické reakce, společenské vědy*

Homonymie

Vlastnost dvou nebo více termínů, které mají stejnou grafickou nebo zvukovou podobu, ale rozdílný význam

Jak se to řeší v SVA?

- ☞ specifikací termínu – *kult osobnosti* x *kult svatých*
- ☞ uvedením kvalifikátoru (relátoru) v závorce, toto závorkové doplnění je součástí tematické autority/deskriptoru -
pozitivismus (literatura) x *pozitivismus Praga (motocykly)* x *Praga (tanky)*

Vztahy mezi lexikálními jednotkami

- ☞ vztah ekvivalence
- ☞ vztah hierarchie
- ☞ vztah asociace

—————→ stejné vztahy jako v tezauru

Vztah ekvivalence

Do vztahu ekvivalence jsou uváděny **synonymní lexikální jednotky**, tj. termíny, které se liší formou, ale jejichž obsah je identický (označují stejný denotát).

☞ preferovaný termín versus nepreferované termíny

Záhlaví *práva žen*

Odkaz. forma *ženská práva [o]*

☞ nejběžnější typy synonymie viz norma

Vztah hierarchie

Nastává u lexikálních jednotek téhož sémantického okruhu a vyjadřuje poměr nadřazenosti a podřazenosti.

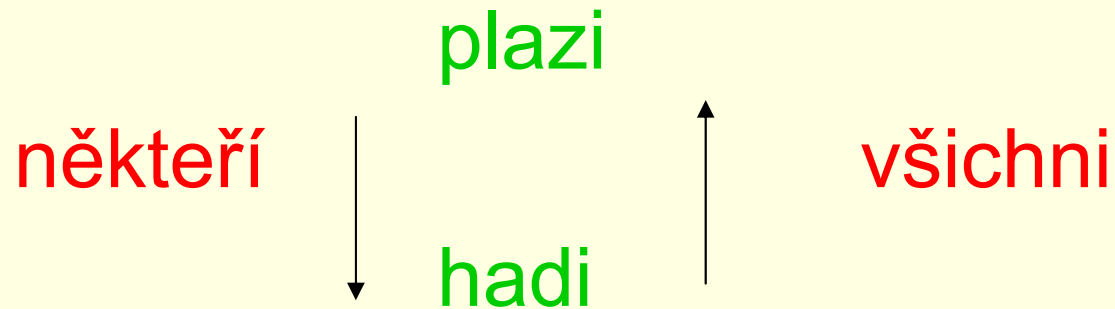
Je vytvářen pouze u preferovaných termínů.

Podřazená jednotka musí náležet k témuž základnímu typu pojmu jako její nadřazená lex. jednotka.

- 👉 Generický vztah
- 👉 Partitivní vztah
- 👉 Kauzální vztah

Generický vztah

Vymezuje souvislost mezi určitou třídou nebo kategorií a jejími členy nebo druhy

👉 rodo-druhový vztah

Partitivní vztah

Sémantický hierarchický vztah mezi dvěma pojmy, z nichž jeden vyjadřuje celek a druhý jednu jeho část (TDKIV)

4 kategorie

- ☞ tělesné systémy a orgány
- ☞ geografické lokality
- ☞ disciplíny
- ☞ hierarchické společenské struktury

více viz norma ČSN 01 0193

Kauzální vztah

- ☞ vazba mezi kategorií věcí nebo událostí vyjádřenou obecným substantivem a individuálním případem dané kategorie (jednotková třída označena vlastním jménem)

pohoří

Alpy

Himaláj

individuální případy uvedené obecné
kategorie

(příklad z normy ČSN 01 0193)

Vztah asociace

Vazba mezi dvěma lex. jednotkami, které

- ☞ nejsou ve vztahu ekvivalence
- ☞ nejsou spolu v hierarchickém vztahu

Použití: *„Lexikální jednotky jsou mentálně natolik asociovány, že je účelné vyjádřit jejich vazbu v tezauru“.*

Pravidlo pro stanovení vztahu: Při indexaci jednou jednotkou je vyvolána potřeba indexace druhou asoc. jednotkou.

Záhlaví *versologie*

Asoc. termín *verš*

Zadání úkolu

- Cílem úkolu bude vytvoření **tří autoritních termínů** (tematických autorit) pro soubor věcných autorit NK ČR (dále jen SVA) a procvičit si tvorbu autoritních termínů a vztahů v řízeném slovníku.
- Zjištění tří termínů, které chybí v SVA. Zvolíte tři termíny, které budou spadat do jedné oblasti, a to podle selekčního prvku **skupiny Konspektu**.
- Včlenění daných termínů do **SVA (řízeného slovníku)**
 - **vyplnění tabulky**, jež je součástí zadání a vlastně vytvoření **autoritních záznamů pro dané termíny**

Záhlaví **francouzština**

Odkaz. forma

francouzský jazyk [o]

Nadřazený termín

románské jazyky

Podřazený termín

stará francouzština

jazykové vlivy (francouzské)

Asoc. termín

francouzská filologie

Záhlaví rock

Odkaz. forma

rocková hudba [o]

Nadřazený termín

populární hudba

Podřazený termín

acid rock

folk-rock

big beat

punk

Asoc. termín

rock´n´roll

world music

křesťanské písně

Záhlaví sochařství

Nadřazený termín

výtvarné umění

Podřazený termín

architektonická plastika

drobná plastika

portrétní sochařství

figurální plastiky

barokní sochařství

gotické sochařství

Asoc. termín

sochaři

sousoší

sochy

Doporučená literatura

- BALÍKOVÁ, M. Harmonizace věcné katalogizace v Česku: sen či realita? [online]. [cit. 2004-09-22]. Dostupné z http://jib-info.cuni.cz/dokumenty/sec2004/sec2004_balikova.rtf.
- ČSN 01 0193. Pokyny pro vypracování a rozvíjení jednojazyčných tezaurů. Praha: Český normalizační institut, 1996. 49 s.
- KOTULANOVÁ, Zuzana. Role **Národní knihovny České republiky při standardizaci věcných selekčních prvků**. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet knihovnictví, 2006. 116 s. Vedoucí diplomové práce Mgr. Silvie Presová, DiS. (dostupné přes archiv závěrečných prací IS.MUNI)
- Národní autority ČR : portál [online]. 2007 [cit. 2007- 07-11]. Dostupný z WWW: <http://authority.nkp.cz/>